

CONTRORSIARUM
DE JUSTIFICATIONE
LIBER PRIMUS
QUI EST DE FIDE JUSTIFICANTE

Quarto, pro declaratione justitiae, modo quodam forensi, ut ille dicatur justificari, qui cum esset ab accusatore factus reus alicujus iniquitatis, a iudice per sententiam declaratur justus, atque absolvitur. Sic utitur hac voce Salomon Proverb. xvii. *Qui justificat impium, et qui condemnat justum, uterque abominabilis est apud Deum.* Et Isaiae cap. v. *Vae qui justificatis impium pro muneribus; et justitiam justis aufertis ab eo.* Et Luc. cap. vii. *Justificata est sapientia ab omnibus filiis suis.* Et cap. x. *Ille autem volens justificare se ipsum (4).*

Ex his acceptionibus adversarii istam quartam in controversia de justificatione, maxime propriam esse docent, illam autem secundam et tertiam, quae nascitur ex secunda, impropriam esse dicunt, et apud nullos probatos auctores inveniri. Sed de hac re disseremus in ii. lib. cap. 3.

Porro justitia, unde justificatio nomen habet, nihil est aliud, nisi ordinis rectitudo. Id enim est justum, quod rectum et adaequatum, et cum sua regula optime congruens. Inveniuntur autem in sacris litteris plures justitiae acceptiones. Interdum enim idem sonat justitia, quod jus. Quo modo loquitur Jacob in Genes. cap. xxx. *Respondebitque mihi cras justitia mea, cum placitum tempus venerit apud te.* Et Isaiae cap. v. *Justitiam justis aufertis ab eo (5).*

Interdum accipitur pro rectitudine scripta in libris, quae proprie justitia legis dici potest Psal. xviii. *Justitiae Domini rectae latificantes corda.* Ad Rom. ii. *Si praepitium justitiae legis custodiat, etc (6).*

Accipitur tertio justitia pro rectitudine

(1) Psal. CXVIII, 8. — (2) I Corin. VI, 41; Rom. VIII, 30; Ibid. IV, 5. — (3) Eccl. XVIII, 22; Jacob. II, 24; Apoc. XXII, 14. — (4) Prov. XVII, 45; Isai. V, 23; Luc. VII, 35; Ibid. X, 29. — (5) Gen. XXX, 33; Isai. V, 23. — (6) Psal. XVIII, 9; Rom. II, 26.

CONTRORSIARUM
DE JUSTIFICATIONE
LIBER PRIMUS
QUI EST DE FIDE JUSTIFICANTE

CAPUT PRIMUM.

De nomine justificationis, et justitiae.

Antequam ad ipsam quaestionem, de fide justificante, explicandam aggrediamur, pauca quaedam, quasi prolegomena praemittenda sunt, de nomine justificationis et justitiae; de causis justificationis, et de sententia haereticorum, ac statu totius quaestionis.

Quod igitur ad primum attinet, justificationis nomen in sacris litteris multis modis accipitur. Primum, pro ipsa lege, quae justitiam docet, qua notione passim utitur David in Psalm. cxviii. *Justificationes tuas custodiam; Doce me justificationes tuas; Utinam dirigantur viae meae, ad custodiendas justificationes tuas, etc. (1).*

Deinde, pro acquisitione justitiae, ut I. ad Corinth. vi. *Hae quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis.* Ad Roman. viii. *Quos vocavit, hos justificavit.* Et cap. iv. *Credenti in eum, qui justificat impios (2).*

Tertio, pro incremento justitiae, nam quemadmodum usitate dicitur caleferi, non solum qui fit calidus ex frigido, sed etiam qui ex calido fit calidior; sic etiam justificari dicitur non solum is, qui ex impio fit justus, sed ille quoque qui ex justo fit justior. Sic loquitur Ecclesiasticus, cap. xviii. *Ne verearis usque ad mortem justificari, quoniam merces Domini manet in aeternum.* Et Jacobus in epist. sua, cap. ii. *Videtis, quod ex operibus justificatur homo, et non ex fide tantum.* Et Joannes in Apoc. cap. xxii. *Qui justus est, justificetur adhuc (3).*

(1) Psal. CXVIII, 8. — (2) I Corin. VI, 41; Rom. VIII, 30; Ibid. IV, 5. — (3) Eccl. XVIII, 22; Jacob. II, 24; Apoc. XXII, 14. — (4) Prov. XVII, 45; Isai. V, 23; Luc. VII, 35; Ibid. X, 29. — (5) Gen. XXX, 33; Isai. V, 23. — (6) Psal. XVIII, 9; Rom. II, 26.

operum extenorum, quæ dici potest justitia operum. De qua Dominus Matth. v. *Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Phariseorum, non intrabitis in regnum caelorum* (1). Justitia enim Scribarum et Phariseorum, tota in externa legis observatione erat, de qua etiam Apostolus ad Roman. iv. *Si Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non ad Deum* (2). Homines enim laudant eum, quem vident opera externa facere, secundum regulas justitiæ, de interno affectu minime judicantes, et talis fere est justitia politica, quam solam Philosophi cognoverunt et docuerunt, ea enim ordnat homines inter se, quantum ad actiones externas. Est autem duplex ista justitia politica et humana; altera universalis, quæ et legalis dicitur; altera particularis. Justitia legalis non est una aliqua virtus, sed aggregatio omnium virtutum, quæ necessariae sunt ad leges observandas, de qua Philosophus in lib. v. de moribus, cap. 1: «Justitia, inquit, virtutes in se continet omnes». Justitia particularis specialis est virtus, quæ rursus dividitur in commutativam, et distributivam.

Accipitur denique pro rectitudine interna, qua homo recte ordinatur erga Deum, et proximum, quæ sola est simpliciter, et absolute justitia, et dicitur justitia fidei, quia a fide incipit, et justitia Dei, quoniam ab illo, donatur. De hac scribit Apostolus ad Philip. iii. *Et inveniar in illo, non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi, quia ex Deo est justitia in fide* (3). Ubi notandum est, justitiam ex lege, quæ opponitur justitiæ ex fide, non esse justitiam legis, id est, justitiam scriptam in lege, sed esse justitiam factam sine auxilio gratiæ, ex sola cognitione legis: «Miro modo (inquit Augustinus in lib. iii. ad Bonifacium, cap. 7.) sed tamen vero, justitiam legis non implet justitia, quæ in lege est, sed quæ in spiritu gratiæ». Idem enim significant, justitia ex lege et justitia in lege.

Interna igitur justitia sedem habet in corde, nam justitia legis est in libris, justitia operum est in manibus, justitia fidei, sive Dei, est in animo, id est, in voluntate, quæ cordis nomine in Scripturis appellari solet, et ideo in Scripturis justii dicuntur recti corde, ut in Psalm. xxxi. *Lætamini justii in Domino, et gloriamini omnes recti corde*. Et Psalm. xcvi. *Lux orta est justo, et rectis*

(1) Matth. V, 20. — (2) Rom. IV, 2. — (3) Phil. III, 9. — (4) Psal. XXXI, 11; Ibid. XCVI, 11. — (5) I Joan. III, 7. — (6) Isai. XLIII, 7; Eph. I, 6; Heb. II, 10.

corde lætitia (4). De qua sic loquitur sanctus Augustinus lib. xix. de Civit. Dei, cap. 27. «Hic in unoquoque justitia est, ut obedienti Deus homini, animus corpori ratio autem vitiiis, etiam repugnantibus, imperet, vel subigendo, vel resistendo».

Est autem hæc justitia duplex, habitualis et actualis, quod aperte docet S. Augustinus concion. 26. in Psalm. cxviii. tractans illud: *Feci judicium et justitiam*, ubi monet, Psalmum loqui de justitia actuali, id est, de opere justitiæ, quod faciunt qui justii sunt, juxta illud I. Joan. iii. *Qui facit justitiam, justus est* (5); non de ipsa virtute justitiæ, quam Deus in nobis facit, cum justificat impium.

De hac igitur justitia loquimur, cum de justificatione disserimus. Cujus justitiæ causas omnes ex Scripturis, et Tridentino Concilio breviter percurremus, ut videamus, quid sit apud omnes certum, et quid adhuc in quæstione remaneat.

CAPUT II.

Explicantur causæ justificationis.

Causæ rerum omnium sunt quatuor, finis, efficiens, materia, et forma. Finis justificationis impii, est gloria Dei, et Christi; et salus æterna eorum, qui justificantur. Ita enim Concilium Tridentinum docet sess. 6. cap. 7. et Concilii doctrina, cum Scripturis sanctis appetissime congruit. Nam de gloria Dei sic loquitur Isai. cap. 43. *Omnem, qui invocat nomen meum, in gloriam meam creavi eum*. Et Apostolus ad Ephes. i. *Prædestinavit nos in adoptionem filiorum in laudem gloriæ gratiæ suæ*. De gloria Christi sic loquitur idem Apostolus ad Hebr. ii. *Decebat eum, propter quem omnia, et per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummari* (6). Ubi vides, propter Christum esse omnia, ac per hoc ipse gloriam finem esse totius operis redemptionis humanæ.

Quod etiam ex eo potest intelligi, quod cum Christus sit caput omnium justorum, in ipsum redundat omnis gloria justificationis ipsorum, Neque enim dubitari potest, quin pulchritudo membrorum pertineat ad gloriam capitis. Itaque S. Gregorius lib. xxxii. Moralium, cap. 3, scribit, Christum in cælo quasi vestiendum, atque ornandum esse gloria omnium Sancto-

rum, juxta illud Isai. xlix. *Omnibus his velut ornamento vestieris* (1).

Denique salutem propriam finem esse justificationis, docet Apostolus Paulus ad Roman. vi. *Nunc vero liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam*. Et Apostolus Petrus in epist. i. cap. i. *Ut reportetis finem fidei vestræ, salutem animarum vestrarum* (2).

Causa efficiens primaria est bonitas, et misericordia Dei, efficiens per modum meriti, est Christi passio; efficiens per modum instrumenti conjuncti, est ipsa Christi humanitas, per modum instrumenti separati, sunt verbum et Sacramenta, et qui illa Christi nomine administrant.

De primaria causa efficiente legimus in lib. Job. cap. xiv. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es*. Et Isai. cap. xliii. *Ego sum, ego sum, qui deleo iniquitates tuas propter me*. Et ad Roman. iii. *Unus est Deus, qui justificat circumcissionem ex fide, et præputium per fidem* (3). Denique cum justificatio impii constet ex remissione peccati, et infusione gratiæ adoptionis filiorum Dei quis potest remittere peccata, id est, debita contracta cum Deo, nisi ipse Deus? et quis potest adoptare servum et inimicum in filium Dei, nisi idem Deus?

De causa meritoria loquitur Isaias, cap. liii: *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, et justificabit ipse justus servus meus multos*. Et Apostolus Paulus ad Roman. iii. *Justificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem, quæ est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiatorem, etc.* Et Apostolus Petrus in epist. i. cap. i: *Non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis, sed pretioso sanguine, quasi agni immaculati, et incontaminati Christi*. Et Apostolus Joannes in epist. i. cap. ii: *Ipsa est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi* (4).

Est autem hoc loco breviter annotandum, Christum non esse causam meritoriam, quasi Pater in gratiam filii nobis peccata dimiserit, quomodo sæpe Reges in gratiam amicorum petentium, reos absolvunt; sed quoniam premium redemptionis exacte persolvit, et ex rigore justitiæ (ut Theologi loquuntur) pro no-

stris omnium sceleribus satisfecit. Id enim significant Scripturæ, cum vocabulo redemptionis utuntur, et hoc idem indicare voluit Concilium Tridentinum loco citato, cum docuit, Christum causam esse meritoriam nostræ justificationis, quoniam passione sua pro peccatis nostris integre satisfecit, et nobis reconciliationem, gratiamque promeruit.

De causa instrumentaria, sed conjuncta, loquitur Scriptura, cum Dei filium ratione assumptæ naturæ, brachium Domini nominat, ut Isai. liii. *Quis credidit auditui nostro et brachium Domini cui revelatum est? ascendet sicut virgultum coram eo, et tanquam radix de terra sitiens, non est species ei, neque decor, etc.* (5). Vide S. Cyrillum lib. iv in Joannem, cap. 12. 14. et 23. et Damascenum lib. iii. cap. 15.

De causa instrumentaria separata, id est, de verbo Dei et Sacramentis et de ipsis ministris verbi, et Sacramentorum, Scriptura divina frequentissime loquitur. De verbo, Jacob. cap. i. *Voluntarie genuit nos verbo veritatis*. Item: *Suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras*. De Sacramentis Apostolus Petrus in epist. i. cap. iii. *Salvos nos facit per lavacrum regenerationis, etc.* De Ministris idem Paulus I. ad Corinth. iii. *Dei adjutores sumus*. Et II. ad Corinth.: *Posuit in nobis verbum reconciliationis*. Et Dominus ipse Joan. xx. *Quorum remisistis peccata, remittentur eis, et quorum retinueritis retenta sunt* (6).

Causa materialis dici potest animus hominis, sive ipsa ejus voluntas, in qua justitia, tamquam in subjecto, et sede propria comoratur. Pertinent quoque ad materialem causam dispositiones, quæ materiam præparant ad recipiendam formam. Dicuntur autem dispositiones ad justificationem illi omnes actus gratiæ et liberi arbitrii, quibus donum ipsum justificationis acquiritur, quales sunt ex sententia Concilii Tridentini, sess. 6. cap. 6. actus fidei, timoris, spei, dilectionis, pœnitentiæ, de quibus postea disseremus.

Causa formalis intrinseca justificationis est ipse habitus gratiæ, sive charitatis infusus, ut post suo loco probabimus. Causa formalis extrinseca, quæ et exemplaris dicitur, est ipsa Christi justitia: *Nam quos præscivit, eos Deus prædestinavit, conformes fieri imaginis*

(1) Isai. XLIX, 18. — (2) Rom. VI, 18; I Pet. I, 9. — (3) Job. XIV, 4; Isai XLIII, 25; Rom. III, 30. — (4) Isai LIII, 11; Rom. III, 24; I Pet. I, 18; I Joan II, 2. — (5) Isai LIII, 18. — (6) Jacob. I, 21; Ibid.; I Pet. III, 21; Tit. III, 5; II Corin. V, 19; Joan. XX, 23.

filii sui, (1) ut Apostolus loquitur ad Roman. VIII. qui etiam I. ad Corinth. xv. monet, ut portemus imaginem hominis celestis, id est, Christi, sicut portavimus imaginem hominis terreni, id est, Adami. Denique formalis causa, non in habitu, sed in actu, sunt ipsa opera justa, quæ etiam effectus justitiæ, vel justificationis dici possunt. Ex his omnibus solum tria in quæstionem vocantur, dispositiones, causa formalis intrinseca, et justitia actualis. Cætera enim omnia vel conceduntur ab omnibus, vel sunt a nobis alio loco, pro tenuitate ingenii nostri et virium, explicata.

CAPUT III.

Aperitur status quæstionis de fide justificante, et indicantur auctores, qui de justificatione scripserunt.

Ut igitur a dispositionibus, quæ justificationem præcedunt, principium faciamus; adversarii non negant, aliquos eorum actuum requiri, quos nos dispositiones appellamus, quidquid tandem initio hujus perniciosæ contentionis scripserit Lutherus; nulli enim fere sunt hodie sectarii, qui errores, et fidem non requirant ante justificationem. Aliqui etiam propositum novæ vitæ, sive obedientiæ, ut ostendimus in 1. lib. de pœnitentia, cap. 18. Sed tamen quatuor in rebus a nobis dissentiant; omitto enim illud, quod non vocant ipsi fidem, dispositionem, sed instrumentum, quo apprehenditur justificatio. In eo certe nobiscum adversarii conveniunt, actum fidei requiri, ut justificationem adipisci valeamus.

Primum igitur in eo dissentimus, quod aliter ipsi fidem, quæ ad justificationem obtinendam necessaria est, interpretantur, quam nos Catholici faciamus; proinde prima quæstio disputanda erit, quænam sit illa fides, sive quid sit ea fides, quæ ad justificationem requiritur. Secundo dissentimus, quod ipso solam fidem justificare contendunt; nos ei comites adjungimus in hoc ipso officio justificandi, sive ad justitiam disponendi. Erit igitur altera quæstio, an per modum dispositionis, sive instrumenti, fides sola justificet. Tertio dissentimus, quod ipsi fidem, quam dicunt solam justificare, docent numquam esse posse solam: nos contra dicimus, non justificare solam, sed tamen posse esse solam.

(1) Rom. VIII, 29.

Postremo dissentimus de modo, quo fides justificat, ipsi enim contendunt, fidem nullius esse pretii, aut meriti, et solum relative justificare: nos asserimus, fidem etiam a charitate disjunctam, alicujus esse pretii, et vim habere justificandi per modum dispositionis et impetrationis.

Illud autem non est hoc loco prætereundum, adversarios nostros, ut sunt inopes argumentorum, et divites calumniarum, passim traducere Catholicos, quasi doceant, solis naturæ viribus disponi homines ad gratiam, quibuscumque operibus, vel etiam ritibus, et cæremoniis tribuere meritum justificationis; fidei justificantis nullam rationem habere, neque in suis libris, et sermonibus ullam ejus mentionem facere. Quæ omnia mendacia, atque calumnias esse, fuse demonstravimus tum 1. lib. de pœnitentia, tum in libello, in cujus inscriptio est, *Judicium de libro concordie Lutheranorum*.

His igitur prætermisissis, ad primam quæstionem explicandam aggrediar, si prius in lectorum gratiam breviter annotavero nomina eorum, qui hoc nostro sæculo de justificatione, adversus novas hæreses opuscula ediderunt. Videat igitur lector auctores sequentes, præter alios multos, qui mihi noti non sunt, Joan. Driedon. in lib. de cap. et redempt. humani generis, tract. 4 cap. 1. Jac. Latom. in lib. de fide et operibus. Albertum Pighium in 2. controversia. Joan. Roffen. in refuta. articulo- rum, et assertionis Lutheri, Enchiridion Concilii Colonien. Dominicum a Soto in lib. III. de natura et gratia. Petrum a Soto in Institut. Sacerdotum, lect. 11. et 12. de Pœnitentia. Alphonsum a Castro in lib. contra hæreses. Andream Vegam in opusculo de justificatione, et in explicatione Concilii Trident. Ambrosium Cathar. in opusculo de justificatione, fide et operibus. Thomam Cajet. de fide et operibus. Stanislaum Hosium in Confess. Polnica, a cap. 61. usque ad 75. Joan. a Lovanio in lib. de fide speciali. Franciscum Turrianum de justificatione. Henricum Helmesium de justificatione. Theodorum Peltanum de justificatione Jodocum Tiletanum in Apologia pro Concilio Trident. Nicolaum Sanderum in lib. de Justificatione. Diegum Payvam lib. IV. orthodoxarum explicationum. Ruardum Tapper. in explicat. articulo- rum Lovaniens. Thomam Stapletonum in lib. de justificatione. Vide etiam auctores, quos in

unum congressit Fabritius Leodius in Harmonia Confess. Augustanæ, videlicet, Joan. Cochleum in discussione Confessionis ejusdem, et alios. Audio multa præclare scripsisse tum de justificatione, tum de aliis controversiis omnibus Gregorium de Valentia nostri ordinis sacerdotem.

CAPUT IV.

Quid sit fides justificans, ex sententia tum hæreticorum, tum etiam Catholicorum.

Sectarii tres fides distinguere solent, fidem historicam, fidem miraculorum et fidem promissionum; ut ex Calvino intelligi potest lib. III. Institut. cap. 2. §. 9. ex Kemnitio in 1. part. Exam. Coacilii Trident. et ex aliis. Fidem historicam vocant, qua credimus vera esse, quæ narrantur in sacris litteris; de qua scriptum est ad Hebr. XI. *Fide credimus aptata esse sæcula Verbo Dei*. Fidem miraculorum appellant, qua fiunt miracula, de qua I. ad Corinth. XIII dicit Apostolus: *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, etc.* Fidem promissionum, qua fertur in promissionibus divinis de remissione peccatorum, qualis est illa Marc. ult. *Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit* (1).

Rursus fidem promissionum aliam generalem, aliam specialem esse docent; generalem, qua credimus, promissam esse omnibus credentibus salutem; specialem, qua unusquisque sibi promissionem divinam applicans credit, sive potius confidit, peccata omnia per Christum sibi esse dimissa. Nam fidem Lutherani fere omnes non tam notitiam, vel assensum; quam fiduciam esse definiunt. Atque eam demum fiduciam specialis misericordiæ, fidem justificantem esse docent.

Tradit autem Philippus Melanchthon in præfatione in secundum tomum Lutheri hanc sententiam de fide justificante, quæ quasi semen fuit omnium hæresum hujus temporis, accepisse Lutherum a quodam sene ordinis sui, cum adhuc Monachus esset, qui citabat S. Bernardum in serm. 1. de annunciatione. Quem locum Bernardi, vide a nobis explicatum infra in lib. III. cap. 10. Sed verba ipsorum audiamus. Lutherus in sermone Dominicæ 2. Quadrag. « Fides inquit, est certa, altissimeque animo insidens, divinæ bonitatis et gratiæ, per verbum Dei cognitæ, atque

manifestæ fiducia ». Loqui autem Lutherum de fiducia specialis misericordiæ, palam est ex assertione art. 1. et 13, et ex aliis locis plurimis. Hinc etiam Centuriatores, cum tradunt communem doctrinam suæ sectæ Cent. 1. lib. I. cap. 4. colum. 113. ita fidem definiunt: « Fides est fiducia misericordiæ, propter Christum ». Et in eodem lib. cap. 6. prope finem, dicunt, Joannem Baptistam nullum admisisse ad Baptismum, nisi prius diligenter interrogatum, utrum ista fide speciali Messiam apprehenderet.

Philippus quoque Melanchthon in locis communibus, tit. de vocabulo fidei, ita loquitur, « Cum Beatus Paulus dicit, justificamur fide, vult te intueri filium Dei, sedentem ad dexteram Patris, Mediatorem interpellantem pro nobis. Proponit enim hanc victimam, et docet, propter hunc filium Dei dari remissionem. Ut igitur vocabulum, fides, monstret illum Mediatorem, et nobis applicet, significat fides non tantum historiæ notitiam, sed fiduciam misericordiæ promissæ propter filium Dei ». Idem in iisdem locis, titulo de bonis operibus, dicit, toleranda potius quælibet esse supplicia, quam negandum in sententiis illis Paulinis: « Credidit Abraham Deo », et similibus, fidem non significare fiduciam. Similia habet in Confessione August. art. 4. et in Apologia ejusdem articuli.

Denique in Colloquio Altemburgensi fol. 3. Electorales Theologi definiunt fidem justificantem, esse fiduciam in voluntate et corde, acquiescentem in Mediatore Christo, certo statuentem propter filium nobis remittere Deum peccata gratis, nosque acceptare in filios, et hæredes vitæ æternæ.

Porro Joannes Calvinus paulo aliter philosophari videtur de significatione, vel natura fidei justificantis. Sic enim eam definit lib. III. Institut. cap. 2. §. 7. « Fides est divinæ erga nos benevolentiae firma, certa que cognitio, quæ gratuita in Christo promissionis veritate fundata, per Spiritum sanctum, et revelatur mentibus nostris et cordibus obsignatur ». In qua definitione pro ob-jectio fidei cum Lutheranis solam misericordiam, sive benevolentiam Dei ponit. In eo vero dissentire videtur, quod fidem non fiduciam, sed notitiam appellat. Nisi forte fiduciam, intelligi voluerit in illis ultimis verbis: « Et cordibus obsignatur ». Nam §. 8.

(1) Heb. XI, 3; 1 Cor. XIII, 2; Marc XVI, 16.